

Lenka Procházková: Česká řeka

 infokurýr.cz/n/2023/04/02/lenka-prochazkova-ceska-reka

kurýr

2. dubna 2023

Už řadu let čtu (a někdy i sama píšu) úvahy o tom, že úpadek českého národa i státu můžeme překonat jen novým národním obrozením. Otázka je, zda na tuto záchrannou metodu, která se v minulosti osvědčila, máme v současnosti dost lidí (různého věku) a především DOST ČASU.

V době prvních obrozenců šlo o historické rozhodnutí hrstky vzdělců, kteří se odhodlali zastavit poněmčování Čechů. A protože to nebyli lehkomyšní furianti ale muži na slovo vzatí, resuscitovali nejprve polozapomenutý český jazyk. Na jeho základě pak spolu s talentovanými a věci oddanými ženami oživilo kulturu. Tím vrátili národu povědomí o vlastní minulosti a jejím inspirujícím odkazu do budoucna. Bez těchto urputných vlasteneckých snah pokračujících krok za krokem téměř sto let, by k založení Československé republiky nemohlo dojít. Následný gejzír originálního umění zrychleně zacelil

přetrženou kontinuitu s evropským vývojem, vrátil do veřejné diskuze všelidská témata a získal republice autoritu ve světě. Mnichov to sice nemohlo odvrátit, nicméně soudržnost velké části národa a společné ideály humanity a demokracie dokázaly překonat i německý Protektorát bez ztráty národní cti.

K dalšímu významnému vzepětí národní kultury došlo v tzv. zlatých šedesátých letech dvacátého století. Za počátek obrodného procesu je považován IV. Sjezd Svazu Československých spisovatelů. V projevu Milana Kundery tam zaznělo provokativní varování o **nesamozřejmosti** českého národa, když připomenul, že činy a úspěchy někdejších obrozenců nepatří pouze do historie, ale zůstávají hozenou rukavicí (úkolem) pro další generace. Kundera ve své řeči zmínil i kritický článek Huberta Gordona Schauera, který vyšel roku 1886. Mladý autor v něm kladl tehdejší už obrozené české veřejnosti skandální otázky: Je kulturní hodnota národa tak velká, aby ho (jeho existenci) **ospravedlnila**? A je schopna jej v budoucnosti **zabezpečit** před eventuálním odnárodněním? Schauerův článek byl ve své době uraženou českou veřejností odmítnut jako cynický. O osmdesát let později, v předvečer pražského jara, se k němu skeptický Kundera vrací otázkou, „**jesi naše národní společenství vůbec vědomo toho, ze osud jeho kultury je jeho osudem?**“ Anebo již přestal platit názor obrozenců, že bez silných kulturních hodnot není národní bytí vůbec zabezpečeno?“ V závěru svého životního projevu M. Kundera kritizoval cenzuru, (která byla o necelý rok později na necelý rok zrušena): „Každý, kdo svou bigotností, vandalismem, nekulturností a nesvobodomyšlností podráží nohy nastavšímu kulturnímu rozvoji, podráží nohy samému bytí tohoto národa.“

Tři proudy české kultury v období normalizace

Na svobodu projevu (i v umělecké tvorbě) si člověk i národ zvyká rychle, neboť je součástí jeho plného bytí, takže oklešťování těchto už nabytých hodnot pak vnímá jako krádež a omezování svého životního prostoru. Rozhodnutí umělců, kteří po srpnové invazi a následně

znovu zavedené cenzuře opustili vlast, mohlo souviset s přesvědčením některých z nich, že když svůj talent uplatní v rámci jiné kultury, obohatí tím svět víc, než kdyby jej nechali zakrhnout doma. Některým jedincům se to i podařilo (např. Forman, Passer a posléze i ten Kundera). Jiní na světové uznání rezignovali a snažili se svůj národ z exilu povzbuzovat a udržovat jej při paměti (především Kryl). Ti, kteří zůstali a podřídili svůj talent oktrojírce, se dál živili uměním, psali, skládali, hráli a točili filmy, přičemž některá z jejich děl byla i v té době kulturního úpadku kvalitní a na režimu pracně vyvzdorovaná.

Ale byla tu i skupina těch, kteří, ač byli normalizačním režimem zavrženi, přesto emigrovat nechtěli a dál sdíleli osud národa a tvořili pro něj tzv. na zapřenou. Jejich samizdatová díla opisovaná v kopiích dostávala v rukou čtenářů šanci na další opisy a šíření. Mnohé ze samizdatových knih vyšly i v exilových vydavatelstvích a také v zahraničních překladech.

V době normalizace tedy měla řeka české kultury tři proudy. Kromě širokého toku oficiálně produkovaného umění tu byly i důležité ponorné říčky svobodné tvorby exilových a samizdatových autorů. I v hudební oblasti existovaly alternativní skupiny, jejichž dobrodružné přežívání navzdory postihům dodávalo posluchačům energii a sdílený zážitek revolty.

Po Vítězném listopadu 1989 to vypadalo, že nastává další etapa národního obrození. V prvních letech po převratu překotně vycházely někdejší samizdatové a v exilu vydané knihy, pořádaly se obnovené premiéry trezorových filmů, dříve zakázaní autoři sklízeli opožděné uznání nejen doma, ale i na světových veletrzích a festivalech a zdálo se, že se naplňuje proroctví (mého otce) spisovatele Jana Procházky o tom, že: „***I malý národ může být veliký svou kulturou a vzdělaností***“ .

Zmatení jazyků

Ve stejných letech, kdy byly slavnostně vyskladňovány zásoby dřívějším režimem zakázané umělecké tvorby a veřejnost se dodatečně dojímalá a rozhořčovala příběhy z doby minulé, prožívala už západní Evropa etapu dekadence. A protože hranice byly otevřené, převalila se ta vlna postupně i k nám. Zkušenost českého národa zachycovaná v jeho umění ztratila koncem minulého století svou jedinečnost a začala se přizpůsobovat a podřizovat cizím vzorům a tématům.

Vznik nových uměleckých škol je pro malý národ, který v minulosti vstal z popela obrozením své kultury, pochopitelně přínosem. Ovšem kvantita (přijatých studentů) se mění v kvalitu (jejich budoucího díla) jen tehdy, když tyto umělecké školy, které učí své studenty pravidla a zákonitosti oborů a žánrů, jim nebudou zamlčovat, že nad tím vším **panuje jediný zákon, ten, který tvůrcům diktuje jejich vlastní svědomí.** A že přejímání cizích témat a schémat vede k regulaci vlastních podnětů a brání při šíření autentického svědectví.

Ovšem umělecké a mediální školy jsou jen viditelným vrcholkem ledovce. To, co je skryto pod hladinou a na co už naše loď zvaná Česká republika tvrdě narazila, je všeobecný úpadek českého školství.

V čím zájmu je výuka biorobotů

Za minulého režimu byla školní výuka sice prodchnuta ideologií, ale naprostá většina žáků deváté třídy věděla o zeměkouli, kontinentech, Evropě a vlastní zemi víc, než dnešní maturanti. Je sice pravda, že současní maturanti umí anglicky, ale co je jim to platné, když mnozí nedokážou zformulovat myšlenku ani v češtině.

Výuka dějepisu, která je vedle češtiny pro každé dítě vstupní branou do národního společenství a pomáhá utvářet jeho identitu, se po třiceti letech zásahů, škrtů a zjednodušování změnila k nepoznání. Z žulových kamenů, které ve starém řečišti čněly nad hladinou jako majáky pro orientaci v národní historii se neustálým omíláním,

narušováním a zvětráváním mění v oblázky. Lze po nich řeku bez námahy přebrodit, je to už zregulovaná mělká řeka. A brzy štěrk na dně bude vytěžen, aby posloužil jako plnivo do betonu pro cizí stavby, nebo jej zvalcují pro povrch silnic.

My už u toho nebudeme, až děti dětí našich dětí si budou tajně předávat stará libozvučná slova a dohadovat se, co asi kdysi znamenala. Příběh o ponorné české řece už si z nich nespojí.

Naše děti by to ještě mohly dokázat! Kdyby pochopily, o jak osudový úkol dnes jde a přijaly jej, pořád ještě by tu starobyrou českou řeku mohly zachránit před vyschnutím a uchovat ji pro budoucí pokolení, než se sama ztratí v písku. Nemají na rozhodnutí desítky let a Evropa jim čas neprodlouží. Sama už je jen legendou. Proč by se měla zajímat o osud malého národa, kdysi tak velikého svou kulturou a vzdělaností, národa, který už přestal bránit svou jedinečnost a dobrovolně ji vyměnil za předkreslenou šablonu? Tím přizpůsobováním brzy poztrácí i svou paměť. Nechá ji uniknout jak duši z těla. Jakou budoucnost může mít národ bez duše? V lepším případě zdegeneruje na folklórní entitu dočasně přežívající pod cizí vrchností.

JSME TU,

ale dlouho tu nebudem.

I náš hrob rozfoukne kosmický van.

A jenom tomu kusu země se nějaký čas

bude říkat Čechy.

Nikdo už nebude vědět proč.

A v cizí hranaté řeči

uvízne slovo j a v o r

(název pro punčochy

zdobené pestrými pentlemi).

Ale i oni příští

budou nad našimi mrtvými hlavami

žít jen tak dlouho,

dokud i je neposedne přizpůsobivost.

A z jejich řeči se zachová slovo s t ů l

a bude znamenat v jazyku

tamtěch dalších v o d u.

Lenka Procházková

PRO

PRÁVO RESPEKT ODBORNOST

celonárodní setkání

přijďte podpořit

ČESKO PROTI BÍDĚ

**16. 4. 2023 / 14.00 HOD.
VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ**

vystupující

JINDŘICH RAJCHL - předseda PRO / **JANA ZWYRTEK HAMPLOVÁ** - senátorka
VÍDLÁK - blogger / a mnozí další